

Reactie op de Wet voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren

In dit document zal ik mijn reactie geven op het voorstel voor wijziging van de Leerplichtwet en de Wet op het Onderwijstoezicht d.d. 2 juni van dit jaar.

Mijn reactie is als volgt onderverdeeld:

1. Algemeen
 - 1.1 De totstandkoming van de Wet voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren
 - 1.2 De mogelijkheid om voor thuisonderwijs te kiezen
 - 1.3 Het gesprek met de leerplichtambtenaar
 - 1.4 Huisbezoek
 - 1.5 De onderwijzer
 - 1.6 De locatie van het onderwijs
2. Maatregelen ten behoeve van het borgen van de kwaliteit van thuisonderwijs
 - 2.1 De kerndoelen
 - 2.2 Het onderwijsplan
 - 2.3 Het leerlingvolgsysteem
 - 2.4 Toetsen en startkwalificatie
 - 2.5 Externe kwaliteitscontrole
 - 2.6 Pedagogisch-didactische bekwaamheid en kennis van het Nederlands
 - 2.7 Nederlands als voertaal
3. Onderzoek naar de noodzaak van het invoeren van maatregelen om de kwaliteit van thuisonderwijs te waarborgen en de gevolgen hiervan
4. Conclusies
5. Aanbevelingen

1. Algemeen

1.1 De totstandkoming van de Wet voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren

Allereerst is dit wetsvoorstel nauwelijks in samenspraak met organisaties die verstand hebben van deze materie tot stand gekomen, waardoor het geen draagvlak heeft bij de direct betrokkenen, de ouders die thuisonderwijs geven.

1.2 De mogelijkheid om voor thuisonderwijs te kiezen

Het is opvallend dat volgens de huidige wetgeving het geven van thuisonderwijs aan een normaal begaafd kind alleen mogelijk is op basis van richtingbezwaren. Dit zou na de invoering van bovenstaande wijziging ongewijzigd blijven. In vele andere landen zoals Ierland, België, Polen en Amerika staat het ouders in alle situaties vrij te kiezen voor thuisonderwijs, ongeacht de levensovertuiging. Het feit dat in Nederland alleen mensen met een bepaalde levensovertuiging voor thuisonderwijs kunnen kiezen botst mijns inziens met artikel 1 van de Grondwet. Daarnaast ben ik van mening dat de grondwettelijke vrijheid om als ouders/verzorgers zelf te kiezen voor een vorm van onderwijs alleen volledig gegarandeerd is als het ouders/verzorgers in alle situaties mogelijk gemaakt zou worden voor thuisonderwijs te kiezen.

Daarnaast blijft het met deze wetswijziging zo dat een kind dat reeds ingeschreven heeft gestaan op een school geen thuisonderwijs meer kan genieten. Scholen moeten noodzakelijkerwijs een algemeen curriculum en een algemene onderwijsmethode aan alle leerlingen aanbieden, ook al kunnen leerlingen erg van elkaar verschillen in niveau en manier van leren. Leerlingen die in het schoolsysteem vastlopen hebben nu doordat thuisonderwijs na schoolonderwijs niet mogelijk is en doordat thuisonderwijs alleen op grond van richtingbezwaren mogelijk is, niet de mogelijkheid om voor thuisonderwijs te kiezen, wat met deze wetswijziging ongewijzigd zou blijven. Hierdoor krijgen deze kinderen niet de mogelijkheid zich optimaal te ontwikkelen; door de wettelijk vastgestelde regels wordt hun ontwikkeling juist tegengewerkt.

Beide beperkingen hebben ook een negatieve uitwerking op kinderen die weliswaar niet vastlopen op school, maar beter gedijen wanneer ze thuisonderwijs krijgen. Dat deze kinderen over zouden kunnen stappen op thuisonderwijs, kan leiden tot een beter begrip van de lesstof en het kan ertoe leiden dat deze kinderen gelukkiger en rustiger zijn, beter slapen, minder fysieke klachten hebben en stoppen met duimen (RTL Nieuws, 2020). Dit alles wordt met de huidige wetgeving, die op dit punt onveranderd zou blijven, onmogelijk gemaakt.

Bovendien wordt het met deze wetswijziging voor uit huis geplaatste kinderen onmogelijk thuisonderwijs te genieten, wat wederom in strijd is met artikel 1 van de Grondwet. Ook onder toezicht gestelde kinderen zouden de mogelijkheid moeten kunnen krijgen een vorm van onderwijs die het beste past bij hun levensovertuiging en hun manier van leren te kiezen. Dit betekent niet persé dat dit onderwijs in het ouderlijk huis plaats moet vinden, waar in de memorie van toelichting van uitgegaan wordt. De mogelijkheid om thuisonderwijs te geven als je richtingbezwaren hebt en je kind nog niet ingeschreven heeft gestaan op een school bestaat nu wel, maar met deze wetswijziging moet je als ouder in vele stadia van het proces voldoen aan de wettelijk gestelde richtlijnen hiervoor, omdat de vrijstelling je anders niet toegekend of ontnomen wordt. Daardoor heb je ook in deze situatie als ouder geen volledige vrijheid in het kiezen van onderwijs voor je kind. Ook dit botst mijns inziens met de grondwettelijke vrijheid van keuze van dit onderwijs.

Ik doel hierbij op de volgende procedure:

- dat je geen beroep op je recht op vrijstelling kan doen als je onderwijsplan afgekeurd wordt en je daardoor geen verklaring van geen bezwaar verkrijgt,
- dat je als je onderwijsplan goedgekeurd wordt en je bovenstaande verklaring wel verkrijgt, geen vrijstelling krijgt als je niet kan bewijzen dat je kennis van het Nederlands voldoende is,
- dat je als je de verklaring van geen bezwaar hebt kunnen bemachtigen en hebt kunnen bewijzen dat je kennis van het Nederlands voldoende is, geen vrijstelling verkrijgt als je het gesprek met de leerplichtambtenaar weigert,
- dat je als je een vrijstelling hebt deze kwijt kunt raken wanneer je de inspectie niet binnenlaat,

- dat je de vrijstelling kwijt kunt raken wanneer je niet onderwijst volgens het onderwijsplan, wanneer in een volgend leerjaar je leerplan niet volstaat of wanneer de inspectie van mening is dat het onderwijs tekortschiet.

Dat een kind in zo'n situatie alsnog naar school zou moeten, zou als straf ervaren worden. Dit werkt demotiverend voor het leerproces.

Opvallend is dat hier sprake is van eenrichtingsverkeer richting schoolonderwijs: als een kind al op school heeft gezeten, bestaat niet de mogelijkheid om te switchen naar thuisonderwijs, maar er zijn vele mogelijke redenen waarom kinderen die thuisonderwijs krijgen naar school toe moeten.

Wanneer het onderwijs op een school tekortschiet, krijgt een school jaren de tijd om te verbeteren, maar een thuisonderwijzer dient bij een tekortkoming meteen te stoppen met het geven van thuisonderwijs. Er is hier sprake van een schrijnend verschil in behandeling in geval van tekortkomingen.

Als een kind in de loop van de hierboven beschreven procedure, die de hele schooltijd lang duurt, alsnog naar een school moet, krijgen ouders niet de mogelijkheid onderwijs te kiezen dat in overeenstemming is met hun godsdienstige en filosofische overtuigingen. Ze hebben immers een vrijstelling gekregen, omdat er in hun omgeving geen enkele school van hun richting was. Dat ouders niet de vrijheid krijgen onderwijs voor hun kind te kiezen dat overeenkomt met hun religieuze en filosofische overtuigingen is in strijd met de tweede volzin van artikel 2 van het eerste protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 23 lid 2 van de Grondwet.

Als je kind alsnog naar school moet, moet je je kind inschrijven op een school waar plaats is. Niet alleen is dit per definitie een school waarvan de richting botst met je eigen richting, maar dit kan ook een kwalitatief slechte school zijn. Om je kind te verzekeren van een plaats op een goede, gewilde school kan je je kind het beste meteen na de geboorte inschrijven. Ouders die thuisonderwijs willen geven, kunnen hun kind niet voor de zekerheid inschrijven bij de school die hun voorkeur geniet als zou blijken dat ze geen thuisonderwijs kunnen geven. Hierdoor verkeren ze in een achtergestelde positie ten opzichte van ouders die geen richtingbezwaren hebben. Dit is discriminatie zoals bedoeld in artikel 1 van de Grondwet en dit kan voorkomen worden door thuisonderwijs nadat een kind ingeschreven is op een school mogelijk te maken.

1.3 Het eerste gesprek met de leerplichtambtenaar

Uit het feit dat er voordat het kind vijf wordt een gesprek met de leerplichtambtenaar gehouden wordt met als doel het beoordelen of de omgeving veilig is en uit het feit dat de inspectie controleert op veiligheid, waaronder emotionele veiligheid, blijkt dat de Nederlandse staat er nog altijd zeer wantrouwend tegenover staat dat kinderen die thuisonderwijs krijgen veilig opgroeien. In het verleden is dit wantrouwen veelvuldig gebleken uit het feit dat de kindbescherming bij een gezin betrokken werd enkel om het feit dat dit gezin de keuze voor thuisonderwijs had gemaakt (Blok & Karsten, 2011). Deze houding van de overheid vind ik zeer zorgelijk. Het feit dat een gezin thuisonderwijs geeft, betekent vanzelfsprekend niet dat de kinderen in het gezin onveilig opgroeien. Deze wantrouwende houding zorgt voor meer stress binnen het gezin en kan zelfs leiden tot een ernstig onveilige opgroeisituatie. Dit is het geval in geval van een uithuisplaatsing op onjuiste gronden, zoals die helaas voorkomen binnen de jeugdzorg (de Waele, 2019, Busman & Barendse, 2014 en Hulzebos & Pepping, 2006).

1.4 Huisbezoek

Ouders die door richtingbezwaren hun kind niet in kunnen schrijven op een school in de buurt worden door dit wetsvoorstel in de praktijk gedwongen en de inspectie binnen te laten. Als ouders haar niet binnenlaten, vervalt immers hun recht op vrijstelling en worden zij gedwongen hun kind in te schrijven op een school met een richting die botst met hun eigen richting. Er wordt wel gevraagd of de

inspectie binnen mag komen, maar dit is een procedure die de schijn moet wekken dat zij niet in strijd is met artikel 12 van de Grondwet. De toestemming niet verlenen heeft immers vergaande gevolgen die de betreffende ouder wil vermijden. Daarom is deze procedure in feite wel degelijk in strijd met artikel 12 van de Grondwet. Eventueel geldt dit ook voor de gesprekken met de leerplichtambtenaar, al wordt uit het wetsvoorstel niet duidelijk of deze gesprekken bij het gezin thuis plaatsvinden.

In het verleden is gebleken dat een huisbezoek niet nodig is om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen. Voor 1969 vonden de gesprekken met de inspectie op kantoor plaats. De Stichting Keurmerk Thuisonderwijs kan voor het certificeringstraject ook op een neutrale plek afspreken en tijdens een toezichtpilot van de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs vonden de experts die toezicht hielden het niet nodig om het gezin thuis te bezoeken. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat een huisbezoek noodzakelijk zou zijn om toezicht op het onderwijs te houden; bovenstaande voorbeelden illustreren echter dat dit niet het geval is.

1.5 De onderwijzer

Volgens artikel 15b van de wet in gewijzigde vorm dient de ouder die een beroep op vrijstelling doet thuisonderwijs te geven. Het feit dat het onderwijs gegeven moet worden door de ouder die het beroep op vrijstelling heeft gedaan, is een beperking die ten koste van de kwaliteit kan gaan. Binnen het gezin heeft ieder van de ouders zo zijn talenten en het zou zonde zijn die niet te kunnen gebruiken om je kind een zo goed mogelijke start te geven omdat slechts de ouder die het beroep op vrijstelling doet onderwijs mag geven. En de hierboven beschreven procedure om een vrijstelling te verkrijgen, tezamen met de eis van bijscholing, kunnen voor de tweede ouder een reden zijn om zelf geen beroep op vrijstelling in te dienen. Zo zal een ouder die uit het buitenland komt mogelijk niet kunnen voldoen aan de taaleis, terwijl hij misschien wel getalenteerd is op bepaalde gebieden waar de andere ouder niet in getalenteerd is.

Daarnaast worden kinderen die thuisonderwijs krijgen niet alleen door ouders onderwezen, maar ook door grootouders en mensen van buiten de familie. Ook hier geldt weer dat bovenstaand voorschrift een beperking vormt die ten koste van de kwaliteit van het onderwijs kan gaan. Ook op basisscholen is het gebruikelijk dat er gastsprekers komen om voorlichting over een bepaald thema te geven. In de artikelsgewijze toelichting op het wetsvoorstel kunnen we lezen dat er wel ruimte bestaat voor incidentele deelname aan groepslessen. Kinderen zouden de ruimte moeten krijgen om ook van derden te leren wanneer zij niet in groepsverband zijn. Het huidige wetsvoorstel biedt ouders met richtingbezwaren die zelf niet over voldoende kwaliteiten beschikken om thuisonderwijs te geven niet de mogelijkheid om voor deze vorm van onderwijs te kiezen, omdat zij niet de mogelijkheid krijgen derden in te schakelen voor de invulling van het onderwijs. Op deze manier wordt deze ouders het recht om vrij te kiezen voor de onderwijsvorm die voor hun kind het beste is en past bij hun levensovertuiging, ontnomen. Minder begaafde ouders worden hierdoor niet gelijk behandeld met ouders die wel zelf in staat zijn thuisonderwijs te geven. Ook dit is in strijd met artikel 1 van de Grondwet. Daarnaast is dit in strijd met de tweede zin van artikel 2 van het eerste protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Dit voorschrift kan beter vervangen worden door de stelling dat de ouders eindverantwoordelijk blijven voor het onderwijs dat hun kinderen genieten, waarbij ze zelf de keuze hebben wie welke vakgebieden leert, met als doel een zo hoog mogelijke kwaliteit van het onderwijs.

1.6 De locatie van het onderwijs

Artikel 15b van het wetsvoorstel stelt ook dat het onderwijs overwegend bij de aanvragende ouder thuis plaats dient te vinden. Ondanks de Nederlandse benaming *thuisonderwijs* betreft het hier niet persé een vorm van onderwijs die thuis plaatsvindt. De Franse term *enseignement en famille* is in dat opzicht dan ook geschikter. Ook de eis dat het onderwijs thuis plaats dient te vinden is een beperking die ten koste van de kwaliteit kan gaan. Uit ervaring weet ik dat sommige kinderen onder andere buitenshuis het beste leren, bijvoorbeeld door een museumbezoek. De memorie van toelichting stelt

dat hier slechts "incidenteel" ruimte voor is. Voor de jongeren die juist buitenshuis het beste leren, is het jammer hier wettelijk beperkingen aan op te leggen. Ook dit is een beperking die ten koste kan gaan van de kwaliteit van het onderwijs.

Artikel 15b heeft niet alleen betrekking op leren buitenshuis, maar ook op de mogelijkheid reizend te leren. Dit is wederom een beperking die ten koste van de kwaliteit van het onderwijs kan gaan. Zowel talen, als topografie en kennis van andere culturen leer je het beste wanneer je op reis bent. Voor het leren van talen geldt dat je ze in het buitenland het efficiëntst leert, wanneer je ondergedompeld wordt in een bepaalde taal en de hele dag door die taal omringd wordt. Juist jonge kinderen kunnen op die manier zeer makkelijk vreemde talen leren, door imitatie, zoals ook baby's een taal leren. Er zijn thuisonderwijsgevende ouders die er juist om hun kinderen de mogelijkheid te bieden een vreemde taal goed te leren voor kiezen jaarlijks of regelmatig in een ander land te verblijven. Voor alle bovengenoemde kennisgebieden geldt dat opgedane kennis het beste beklijft wanneer hij opgedaan is in het land zelf.

Daarnaast hebben kinderen die op basis van artikel 5a van de Leerplichtwet een vrijstelling hebben, wel de mogelijkheid op reis te leren. Dit is in strijd met het gelijkheidsbeginsel in onze Grondwet.

2. Maatregelen ten behoeve van het borgen van de kwaliteit van thuisonderwijs

In de memorie van toelichting op het wetsvoorstel kunnen we lezen dat dit wetsvoorstel tot doel heeft dat alle kinderen onderwijs van voldoende kwaliteit kunnen genieten. Dit is een doelstelling waar ik volledig achter sta. Deze doelstelling wil de wetsontwerper op verschillende manieren bereiken, waar ik hieronder stuk voor stuk op zal reageren.

2.1 De kerndoelen

De bedoeling is dat thuisonderwijzers gaan werken met een onderwijsplan, gebaseerd op de landelijke kerndoelen. Ik begrijp de gedachtegang hierachter. Hier blijkt echter een gebrek aan kennis van thuisonderwijs uit. Ik zal dit hier heel kort belichten. Kinderen zijn van nature, vanaf de geboorte, nieuwsgierig en leergierig. In de eerste jaren van hun leven kiezen ze telkens zelf een bepaald ontwikkelingsgebied of diverse ontwikkelingsgebieden van hun voorkeur waar ze zich op dat moment op concentreren. Ze kiezen iets uit waar ze aan toe zijn en iets waar hun interesse ligt. Ze leren vol overgave en liefde. In deze eerste jaren leren kinderen het allermeeste, al leren ze helemaal niks uit schoolboeken. Doordat kinderen wanneer ze eenmaal naar school gaan ook dingen moeten leren waar hun interesse op dat moment (nog) niet ligt, waar ze niet aan toe zijn of moeten leren op een manier die niet bij hen past, verdwijnt deze natuurlijke liefde voor leren. Voor vele thuisonderwijzers is het belangrijk dat deze liefde voor leren behouden blijft, zodat het kind, net als in de eerste jaren, vanuit een intrinsieke motivatie leert. Het grote voordeel van thuisonderwijs is dat de setting zo klein is dat dit mogelijk is.

Om een zeer actueel voorbeeld uit mijn persoonlijke situatie te geven: Mijn zoontje van zes dat thuisonderwijs krijgt, vertelde mij kort geleden dat hij na zijn verjaardag als hij zeven is, niet alleen wil leren klokkijken, lezen, schrijven en groepen van enkele tientallen wil tellen, maar ook vreemde talen waaronder het Latijn wil leren. Hij vertelde ook dat hij er nu nog niet aan toe is te leren lezen en schrijven en andere talen dan Engels te leren.

Om de hierboven beschreven liefde voor leren te behouden kan je bij het kiezen van onderwerpen de onderwerpen kiezen die je kind op dat moment interesseren. Ook is het belangrijk om bepaalde vaardigheden niet aan te bieden zolang je kind er niet aan toe is. Dit gebeurt op scholen op grote schaal, omdat leerlingen zich moeten aanpassen aan één algemeen curriculum. R.S. Moore, D.R. Moore en D.N. Moore hebben onderzoek gedaan naar leersituaties waarin vaardigheden te vroeg aangeboden worden. Hun conclusie was dat het in zo'n situatie beter is te wachten met het aanbieden van de vaardigheid, omdat anders het aanleren ervan moeizaam gaat en het bij het kind zorgt voor weerzin tegen het aanleren ervan. Hun onderzoek resulteerde in het boek *Better late than early* en zij

zijn de grondleggers geworden van de gelijknamige stroming die een belangrijke stroming binnen thuisonderwijs geworden is. Met de invoering van kerndoelen wordt het onmogelijk gemaakt de interesses van je kind te volgen en wordt het onmogelijk gemaakt te wachten tot je kind eraan toe is iets te leren. Net als in het geval van schoolonderwijs kan dit leiden tot een afkeer voor leren met juist slechtere resultaten tot gevolg.

Ook dit weet ik uit ervaring: In eerste instantie deelde ik het onderwijs aan mijn bovengenoemde zoontje in in de vakken die kinderen op de basisschool krijgen. Ik bood deze vakken op concrete dagen en tijden aan. Het onderwijs baseerde ik op de kerndoelen. Het is toen voorgekomen dat mijn zoontje een opdracht uit de kerndoelen met zeer veel tegenzin deed en na enkele weken stelde hij dat hij helemaal geen lessen meer wilde. Zodoende heb ik deze structuur van het onderwijs losgelaten: ik besloot de verdeling in schoolvakken en het werken met de kerndoelen als uitgangspunt los te laten en ik heb hem laten leren op de momenten in de week waarop hij gemotiveerd was om iets te leren. Het gevolg was niet alleen een intrinsieke motivatie voor leren, maar ook goede resultaten.

Het is dan ook zeer positief dat ouders met dit wetsvoorstel vrij gelaten worden in de keuze van de dagen en tijden waarop ze les geven en de hoeveelheid uren. Ik weet dat vele ouders die thuisonderwijs geven, een niet-schoolse aanpak gebruiken. In dit wetsvoorstel wordt thuisonderwijs benaderd als een vorm van schoolonderwijs, wat een verkeerd uitgangspunt is. Thuisonderwijs is een-op-een-onderwijs waarbij individueel maatwerk geleverd wordt. Daarmee is thuisonderwijs zeer anders dan schoolonderwijs. Derhalve is het niet juist thuisonderwijs te onderwerpen aan dezelfde voorwaarden als schoolonderwijs, bijvoorbeeld de kerndoelen. Een schoolse manier van leren past ook niet bij elk kind. Het is beter een wettekst op te stellen in lijn met artikel 29 lid 1 IVRK. Zo kunnen gezinnen hun kinderen volgens hun eigen filosofie opvoeden zonder toestemming te moeten vragen om af te wijken van hiermee botsende kerndoelen en zo worden kinderen opgevoed tot burgers die respect hebben voor eenieders cultuur en levensbeschouwing.

Tot slot hoeft men op b3-scholen of b4-scholen geen gebruik te maken van de kerndoelen. Ook hier is weer sprake van een ongelijke behandeling van thuisonderwijzers en scholen, waarbij thuisonderwijzers aan strengere eisen moeten voldoen. Er mag geen sprake zijn van een dergelijke ongelijke behandeling.

Overigens gebruiken thuisonderwijzers de kerndoelen nu ook, zonder dat dit een wettelijke eis is, doch niet altijd als leerdoel op zich, maar ook als richtlijn voor het niveau dat het kind zou moeten hebben of om inspiratie voor onderwijsactiviteiten op te doen. Het verplicht stellen dat deze kerndoelen als doel gebruikt worden botst met de vrijheid zelf een onderwijsmethode te kiezen zoals beschreven in artikel 23 lid 2 van de Grondwet. Voor thuisonderwijzers speelt dit in grotere mate dan voor basisscholen, aangezien thuisonderwijzers ook gebruik maken methodes die andere uitgangspunten hebben, waaronder niet-schoolse methodes.

2.2 Het onderwijsplan

Een veel gebruikte methode onder thuisonderwijzers houdt in dat je de interesses van je kind van het moment volgt en situaties uit het dagelijks leven aangrijpt als leersituatie. Dit is een methode die ten diepste verschilt van schoolonderwijs. Als je de interesses van je kind volgt, is het onmogelijk van tevoren een onderwijsplan te schrijven.

Wederom zal ik een zeer recent voorbeeld uit mijn eigen leven geven: Enkele dagen geleden hadden we het er aan tafel over dat we jaren geleden gezien hebben hoe de peetvader van mijn zoontje iemand reanimeerde. Mijn zesjarige zoon vroeg toen hoe je iemand moet reanimeren. Ik heb hem toen verteld hoe je controleert of iemand bij bewustzijn is en hoe je moet reanimeren en plaatjes en foto's van mensen die controleren of iemand bij bewustzijn is en van reanimeren getoond. Naar aanleiding van dat gesprek wilde mijn zoontje een film kijken waarin de werking van het hart uitgelegd wordt. Tijdens ditzelfde diner vroeg mijn zoon of hij

foto's van soldaten kon zien. Ik liet hem foto's zien van de Eerste Poolse Pantserdivisie in Nederland in een boek over de bevrijding van Breda waarbij ik verteld heb over de reis die deze divisie heeft gemaakt wat ertoe leidde dat hij dit boek wilde lezen en als we dit boek uit hebben een ander boek over de Eerste Poolse Pantserdivisie wil lezen. Ook tijdens ditzelfde diner vroeg mijn zoon uit het niets waar kinderen vandaan komen, waarop ik hem plaatjes heb getoond van de celdeling in de eerste dagen na de bevruchting en de groei van de foetus, waarna hij een film over de ontwikkeling van de foetus vanaf het moment dat de spermatoïden onderweg zijn naar de baarmoeder tot de geboorte wilde kijken.

Voor al deze onderwerpen geldt dat ik toen we aan het diner begonnen niet wist dat we ze zouden gaan behandelen, laat staan een jaar daarvoor als ik een jaar daarvoor een onderwijsplan had moeten schrijven.

De volgende dag zei mijn zoon bij het diner plotseling dat drie en drie samen zes is. Ik heb hem toen verteld hoe je dit in wiskundige taal zegt en ik heb hem laten zien hoe je dit schrijft. Toen ging mijn zoon, wederom helemaal uit zichzelf berekenen hoeveel zes en zes samen is. Ik heb hem dit toen zelf op laten schrijven in de vorm van een som, waarbij we erop hebben gelet dat hij bij het schrijven van de afzonderlijke cijfers aan de juiste kant begon met schrijven.

Ook hiervoor geldt dat ik voor dat diner nog niet wist dat we zouden gaan rekenen en cijfers zouden gaan schrijven, laat staan dat ik dit een jaar eerder had geweten wanneer ik een onderwijsplan op had moeten stellen.

Ik kan nog een voorbeeld noemen van het aangrijpen van de situaties die je in het dagelijks leven tegenkomt als leersituaties: op vierjarige leeftijd brak mijn zoon zijn voet en ik heb hem toen, overeenkomstig kerndoel 34, voorbereid aan het bezoek aan het ziekenhuis door te vertellen wat hij kon verwachten en ik heb er met hem over gesproken hoe hij het ziekenhuisbezoek ervaren had. Daarnaast heb ik hem uitgelegd dat het lichaam bestaat uit botten en hem een tekening gegeven van het skelet van de mens in zijn geheel en het skelet van de voet. Deze laatste tekening hebben we meegenomen naar het ziekenhuis waar we het personeel gevraagd hebben erop te tekenen welk botje er precies gebroken was.

Vanzelfsprekend had ik ook niet van tevoren kunnen voorzien dat dit zou gebeuren en dat deze leersituaties zich voor zouden doen. Ook dit had ik dus niet een jaar eerder in een onderwijsplan op kunnen nemen.

2.3 Leerlingvolgsysteem

Een andere manier die in dit wetsvoorstel voorgesteld wordt om de kwaliteit van het onderwijs te toetsen is het leerlingvolgsysteem. Ook hierbij trekt de wetsontwerper thuisonderwijs gelijk met het zo totaal verschillende schoolsysteem. Op scholen wordt gebruik gemaakt van leerlingvolgsystemen om snel en gemakkelijk inzicht te krijgen in de vorderingen van een kind. In het geval van thuisonderwijs is dit echter niet nodig, aangezien je als ouder feilloos weet hoe je kind zich ontwikkelt.

2.4 Toetsen en startkwalificatie

Volgens dit wetsvoorstel moeten kinderen op 6- en 9-jarige leeftijd een toets afleggen en als het primair onderwijs afgerond is een eindtoets afleggen. Hiermee worden er hogere eisen gesteld aan thuisonderwijs dan aan schoolonderwijs. De toetsen op 6- en 9-jarige leeftijd zijn op basisscholen namelijk niet verplicht. Voor de eindtoets geldt dat deze op b3-scholen niet verplicht is. Ook dit is in strijd met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Het toetsen van kinderen die thuisonderwijs krijgen is daarnaast een lastige kwestie, aangezien deze kinderen geen ervaring hebben met toetsen en alleen al daarom slechter zullen scoren dan schoolgaande kinderen met evenveel kennis. Met een toets toets je daarnaast niet zozeer de capaciteiten van het kind als wel de toetsvaardigheid van het kind. Het invoeren van toetsen zal tot gevolg hebben dat ouders in plaats van een kindgerichte onderwijsaanpak

overgaan op *teaching to the test*. Dit zal ten koste van de motivatie van het kind gaan en daarmee ten koste van de leerresultaten. Ook is het belangrijk hier op te merken dat het bij een negatieve toetsuitslag onbekend zou zijn of dit wijst op een gebrek aan competentie bij de ouder of aan de capaciteiten of inzet van de leerling. Tot slot is het in dit kader ook belangrijk op te merken dat onderzoek heeft uitgewezen dat het leren 'stopt' na het afnemen van een eindtoets. In de huidige thuisonderwijspraktijk waarin geen sprake is van een eindtoets, gaat het leerproces door.

Zowel voor het naar kerndoelen toe werken, als voor het afnemen van toetsen geldt dat deze regeldruk die we ook in schoolonderwijs vinden, inspirerend onderwijs doodt.

Daarnaast is het voorstel dat jongeren die het voortgezet onderwijs thuis doorlopen kunnen aantonen dat zij naar een startkwalificatie toewerken. Jongeren op b3- of b4-scholen hoeven niet naar een startkwalificatie toe te werken, wat wederom voor ongelijke behandeling zorgt.

2.5 Externe kwaliteitscontrole

Van kinderen die thuisonderwijs krijgen zal geëist worden dat zij op 12-jarige leeftijd deelnemen aan een gesprek met een leerplichtambtenaar. Deze eis wordt niet gesteld aan schoolgaande kinderen, wat in strijd is met het gelijkheidsbeginsel.

Volgens het voorstel wordt de kwaliteit getoetst door bezoeken van een inspecteur. Hierboven heb ik al mijn bezwaren geuit tegen het binnentreden in de privésfeer. Een ander bezwaar is dat deze inspecteur het onderwijs toetst op inrichting, terwijl een beroep op vrijstelling op basis van inrichtingsbezwaren volgens de Nederlandse wetgeving onmogelijk is en een enkel mogelijk is op grond van richtingbezwaren.

De Onderwijsinspectie heeft geen ervaring met thuisonderwijs. Om zich een oordeel te kunnen vormen van de situatie zou een dergelijke inspecteur dan ook geschoold en getoetst moeten worden op zijn kennis van verschillende onderwijsvormen binnen thuisonderwijs. Uit het wetsvoorstel blijkt niet hoe dit vormgegeven zal worden. Als u al van mening bent dat toezicht noodzakelijk is, een stelling waar ik me, zoals ik hieronder zal beschrijven, niet in kan vinden, is het beter dit uit te besteden aan Stichting Keurmerk Thuisonderwijs, die al jaren onafhankelijk onderzoek naar de kwaliteit van thuisonderwijs doet en kennis van zaken heeft.

Bij een negatief oordeel van de inspectie kan zij onafhankelijke deskundigen instellen. Daarentegen worden de ouders niet in de gelegenheid gesteld in een dergelijke situatie derden in te stellen.

2.6 Pedagogisch-didactische bekwaamheid en kennis van het Nederlands

Daarnaast wordt gesteld dat degene die het thuisonderwijs verzorgt over voldoende pedagogisch-didactische bekwaamheid moet beschikken en deze bekwaamheid bij moet houden. Ik ben van mening dat het het beste is geen algemene eisen voor bijscholing op te stellen, aangezien dit botst met het maatwerk dat een thuisonderwijs gevende ouder levert. Het is het beste de thuisonderwijzer zelf te laten bepalen of en op welk gebied hij bijscholing nodig heeft om in zijn concrete situatie zijn kind het beste te kunnen begeleiden, afhankelijk van diens behoeftes.

Verder stelt de wetsontwerper voor dat de ouder die lesgeeft voldoende Nederlands kent. Deze eis houdt echter geen rekening met expats die in Nederland thuisonderwijs willen geven.

Bij het opstellen van bovengenoemde eisen die gesteld worden aan de 'leerkrachten' thuis, is de wetsontwerper wederom uitgegaan van wat nodig is in een schoolsetting. De unieke positie van thuisonderwijs, waarbij persoonlijke begeleiding wordt geboden en de onderwijzer kan anticiperen op de behoeftes en het tempo van het kind, maakt dat zulke eisen niet passend zijn. Hier kan je thuisonderwijsgevende ouders dus ook niet op afrekenen.

2.7 Nederlands als voertaal

Ook is het de bedoeling dat de voertaal het Nederlands is. Hier heb ik verschillende bezwaren tegen. Allereerst is veel materiaal voor thuisonderwijs in het Engels. Deze eis maakt het onmogelijk gebruik te maken van dit kwalitatief hoogwaardige materiaal, waardoor er onnodig beperkingen aan het onderwijs opgelegd worden die juist ten koste van de kwaliteit het onderwijs gaan.

Ten tweede gaat dit voorstel voorbij aan gezinnen die tweetalig opvoeden. Het kan zijn dat de thuisonderwijs gevende ouder consequent een vreemde taal tegen zijn kind spreekt om het kind ook die taal te leren en om hem alle voordelen van een tweetalige opvoeding mee te geven. Deze eis zou dit onmogelijk maken, wat wederom juist ten koste van de kwaliteit van het onderwijs gaat, aangezien kinderen met een tweetalige opvoeding later makkelijker andere talen leren. De wetsontwerper beoogt een "taalrijke omgeving". Een "taalrijke omgeving" vinden we bij uitstek bij gezinnen die tweetalig opvoeden.

Verder is het een recht van ouders hun kinderen op te mogen voeden in hun moedertaal (Art. 30 IVRK). Doordat thuisonderwijs en opvoeding onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, zou de eis dat het onderwijs gegeven moet worden in het Nederlands in strijd zijn met dit recht. Tevens zou het een inbreuk zijn op het gezinsleven van gezinnen waarin de ouder die onderwijs geeft een andere moedertaal heeft. Artikel 29 lid 1c van het Kinderrechtenverdrag stelt dat onderwijs eerbied voor de ouders van het kind, hun eigen culturele identiteit en hun eigen taal tot doel heeft. De eis dat het onderwijs te allen tijde in het Nederlands gegeven moet worden eerbiedigt de taal van de ouder niet.

Verder is de kwaliteit van het onderwijs erbij gebaat dat de ouder onderwijst in de taal die hij het beste beheerst. Daarnaast geldt zowel voor basisscholen, als voor middelbare scholen dat onderwijs in een andere taal dan het Nederlands mogelijk is. Kinderen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kunnen les krijgen in hun moedertaal (Art. 9:13 WPO en art. 6a WVO). Ook op internationale scholen wordt in een andere taal dan het Nederlands onderwezen. Dit zou ook bij thuisonderwijzers mogelijk moeten zijn. Dat thuisonderwijzers uitsluitend in het Nederlands mogen onderwijzen, is eveneens in strijd met het gelijkheidsbeginsel.

Tot slot werken vele thuisonderwijsgezinnen toe naar een buitenlandse startkwalificatie.

Opvallend genoeg hoeft het loslaten van deze eis nog niet te betekenen dat de kinderen het Nederlands niet machtig zijn.

Wederom kan ik een voorbeeld uit mijn eigen ervaring geven. Ik ben zelf tweetalig, Pools en Nederlands en om mijn kinderen een tweetalige opvoeding en alle daarmee verbonden voordelen te bieden, spreek ik thuis uitsluitend Pools met hen, terwijl mijn Nederlandstalige man uitsluitend Nederlands met hen spreekt. De eerste taal is van mijn kinderen is het Nederlands. Vanwege de tweetalige opvoeding geef ik mijn kinderen in principe in het Pools onderwijs. Door mijn uitstekende kennis van het Nederlands (een gymnasium- en een HBO-diploma) leer ik de kinderen Nederlands. Het gaat bijvoorbeeld om uitbreiding van de woordenschat en om je correct uitdrukken afhankelijk van een concrete communicatieve situatie. Ironisch genoeg hoor ik mijn zoon meer grammaticale fouten maken wanneer hij opgetrokken heeft met mensen van wie het Nederlands de moedertaal is.

Dit is een voorbeeld uit de praktijk waaruit blijkt dat de voertaal van het onderwijs niet allesbepalend is.

3. Onderzoek naar de noodzaak van het invoeren van maatregelen om de kwaliteit van thuisonderwijs te waarborgen en de gevolgen hiervan

De wetsontwerper doet dus vele suggesties om de kwaliteit van thuisonderwijs te controleren en te waarborgen. Het waarborgen van deze kwaliteit is ook de aanleiding van dit wetsvoorstel. Uit de tekst

blijkt de onuitgesproken vooronderstelling dat kinderen die thuis onderwezen worden kwalitatief minder goed onderwijs krijgen en onvoldoende voorbereid zijn om een startkwalificatie te behalen. Uit bijna alle onderzoeken, onder andere onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW, blijkt dat kinderen die thuisonderwijs hebben genoten zowel op cognitief, als op sociaal gebied beter scoren dan hun schoolgaande leeftijdsgenoten (Blok, 2002, Ray, 2020 en Blok, 2004), terwijl er slechts uit enkele onderzoeken blijkt dat kinderen die thuisonderwijs krijgen even goed scoren als schoolgaande leeftijdsgenoten (Blok, 2002 en Blok, 2004). Er is geen enkel onderzoek waaruit blijkt dat deze kinderen op cognitief of sociaal gebied slechter zouden scoren dan hun schoolgaande leeftijdsgenoten (Blok, 2002). Verder wijst onderzoek uit dat er geen problemen zijn bij de overgang naar vervolgonderwijs (Kohnstamm Instituut, 2010 en Ray, 2020). Hieruit blijkt dat het niet nodig is van overheidswege maatregelen te treffen om de kwaliteit van thuisonderwijs te waarborgen. Daarmee zijn alle bovengenoemde maatregelen om de kwaliteit van het onderwijs te garanderen onnodig. In de memorie van toelichting lezen wij dat toezicht op de kwaliteit van thuisonderwijs noodzakelijk is, maar de praktijk wijst iets anders uit. Thuisonderwijzers kiezen heel bewust voor thuisonderwijs en zijn zodoende zeer gemotiveerd om zich ervoor in te zetten. Het betreft hier ouders die het meest betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind en die er uit zichzelf verantwoordelijkheid voor nemen (Blok, 2002).

Uit onderzoek is tevens gebleken dat overregulering van het thuisonderwijs kan leiden tot slechtere leerresultaten, waarmee de wetsontwerper het tegenovergestelde van zijn beoogde doel zou bereiken (Liberto, 2016).

Tot slot botst de invoer van deze maatregelen met artikel 10 van de Grondwet en met het subsidiariteitsbeginsel.

Maar dat is nog niet alles. Het invoeren van bovenstaande maatregelen brengt vele extra taken met zich mee voor de thuisonderwijs gevende ouder. Het is goed om hier stil te staan bij de extra belasting die deze ouders toch al hebben: dagelijks moet er les worden gegeven. Laten we ook niet vergeten dat sommige lessen voorbereiding vergen en dat deze voorbereiding, afhankelijk van de aard van de les, soms uren vergt. Het woord "lessen" wordt hier in de brede zin van het woord gebruikt: ik doel hiermee ook op het voorbereiden van leermomenten wanneer ouders ervoor kiezen de interesse van hun kind te volgen. De taak de voor je kind meest adequate leersituaties die bij zijn interesse passen te zoeken moet hierbij niet onderschat worden: om deze taak goed uit te voeren moet je hier een volledige dag aan besteden. Los van de manier van onderwijzen is dit voor thuisonderwijs gevende ouders een dagelijkse extra taak naast de taken die andere ouders ook hebben zoals werk buitenshuis, het huishouden en de opvoeding en verzorging van de kinderen. Het is belangrijk dat de wetsontwerper zich dit realiseert. Het invoeren van bovenstaande maatregelen heeft tot gevolg dat er voor de thuisonderwijs gevende ouder vele extra (onder meer bureaucratische) taken bij komen. Dit heeft een directe invloed op de tijd die hij in het voorbereiden en uitvoeren van lessen kan steken en daarmee een directe invloed op het niveau van het onderwijs dat bereikt wordt.

Ik kom zelf uit de zorg en ik heb tijdens mijn werk in de zorg zelf ervaren wat het invoeren van maatregelen waarmee zorgmedewerkers hun handelen moeten verantwoorden om te kunnen meten wat er op de werkvloer gebeurt voor invloed heeft gehad: het gevolg was dat de hoognodige zorg werd verleend en de zorgmedewerkers daarna praktisch de hele tijd achter de computer zaten, bijvoorbeeld om begeleidingsplannen te schrijven. Het directe gevolg voor de cliënten was dat er veel minder tijd en aandacht aan hen geschonken werd. In de praktijk heeft het invoeren van deze maatregelen dus geleid tot een achteruitgang.

De doelstelling van de voorgestelde wetswijziging is ook dat er maatregelen ingevoerd worden waarmee ouders hun handelen kunnen verantwoorden zodat het voor instanties duidelijk is wat er thuis gebeurt, precies zoals destijds in de zorg. Het invoeren van deze maatregelen zal precies dezelfde gevolgen hebben als in de zorg: thuisonderwijs gevende ouders zullen minder tijd hebben voor hun kind, niet alleen minder quality time, maar ook minder tijd om hun kind kwalitatief goed onderwijs te geven, zoals reeds gezegd met directe gevolgen voor het niveau van het thuis gegeven onderwijs, dat

momenteel goed is. Dit geldt in bijzondere mate voor de verplichte bijscholing en het schrijven van een onderwijsplan op basis van kerndoelen. Hier lijkt het me ook goed om op te merken dat alleen al het aandachtig doorlezen van de vele tientallen kerndoelen, inclusief alle onderdelen per kerndoel, alle punten per onderdeel, alle bijbehorende taken van de kinderen, alle bijbehorende taken van de leerkracht en het 'doorkijkje' enkele dagen vergt, zelfs als je dit voor slechts twee groepen doet. Deze dagen zouden ook besteed kunnen worden aan het geven van thuisonderwijs. Dat is zonde. En we hebben het hier enkel over het doorlezen van de kerndoelen, nog niet over het schrijven van een onderwijsplan waarbij per kerndoel, per onderdeel en per punt per onderdeel bedacht moet worden hoe het geïmplementeerd wordt. Maar ook voor de toetsen, het leerlingvolgsysteem en de gesprekken geldt dat dit tijd kost die niet aan het geven van onderwijs besteed kan worden. Elk uur is er een.

Tot slot zou de invoer van deze maatregelen hoge kosten met zich meebrengen. Gezien het huidige niveau van het thuisonderwijs zijn deze kosten niet nodig.

4. Conclusies

Al met al kan ik concluderen dat het wetsvoorstel aan het beoogde doel, het garant stellen van kwalitatief goed onderwijs, voorbij gaat en zelfs voor het tegenovergestelde effect zal zorgen, met name doordat er bij het kind een weerzin tegen leren ontstaat en door de vele extra taken die de thuisonderwijsgevende ouder zal krijgen, waardoor hij minder tijd overhoudt voor thuisonderwijs.

Daarnaast concludeer ik uit dit wetsvoorstel een gebrek aan kennis van hoe thuisonderwijs in elkaar steekt en een gebrek aan kennis over thuisonderwijs.

Mijn algemene conclusie luidt: dit wetsvoorstel dient ingetrokken te worden.

5. Aanbevelingen

- De voorgestelde tijdrovende procedure om een vrijstelling te verkrijgen en te behouden kan vermeden worden wanneer thuisonderwijs gehonoreerd wordt als reguliere vorm van onderwijs waar geen vrijstelling voor nodig is.
- Het invoeren van bovenstaande maatregelen brengt hoge kosten met mee. Het is beter dit geld te besteden aan het financieren van thuisonderwijs, wat de mogelijkheden van thuisonderwijs gevende gezinnen vergroot en daarmee een positieve bijdrage aan de kwaliteit van het thuisonderwijs kan leveren. Scholen krijgen per leerling een budget. Ook thuisonderwijzers hebben hier op grond van het gelijkheidsbeginsel recht op.
- Het is belangrijk dat de wetsontwerper kennis opdoet van thuisonderwijs en zich realiseert hoe thuisonderwijs werkt. Hiertoe zou hij contact kunnen zoeken met deskundige organisaties zoals de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs of Stichting Keurmerk Thuisonderwijs.

Ik sluit af met enkele specifieke adviezen:

- Niet de eis stellen dat de kerndoelen als leerdoel worden gebruikt
- Thuisonderwijs na schoolgang mogelijk maken

Anna de Vries, BSW in sociaal-pedagogische hulpverlening, 12 jaar werkervaring in de zorg

LITERATUURLIJST

- Blok, H. (2002). De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten. *Nederlands tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, 14(4), 151-163.
- Blok, H. (2004). Performance in home schooling: an argument against compulsory schooling in the Netherlands. *International Review of Education*, 50(1), 39-52.
- Blok, H., & Karsten, S. (2011). Inspection of Home Education in European Countries. *European Journal of Education*, 46(1), 138-152.
- Busman, A., & Barendse, T. (2014). *Jeugdzorg? Zo kan het ook! Interview met Evelina Wispelaere en Marrit Engelsman*. Geraadpleegd van https://www.stichtingkog.info/media/KOGnwsbrf4-2014_20141101.pdf
- Hulzebos, B., & Pepping, A. (2006, 4 februari). Burenruzie eindigt in uithuisplaatsing baby. *Dagblad van het noorden*. Geraadpleegd van http://www.briansacks.com/assets/Daily_News_of_the_North_04_02_06?fbclid=IwAR2BaCjK_ezj1t6lh8Ppi1bZY_IhEnKaqBj462LY3aRBdEuTSWNqqT_M2d9s
- Kohnstamm Instituut. (2010). *Vervangend onderwijs aan kinderen van ouders met een richtingsbezwaaar; aanvullend onderzoek*. Geraadpleegd van https://www.eerstekamer.nl/id/viigfyt0twqq/document_extern/w32123viiitk144bijl/f=/viigfzaxr3p4.pdf
- Liberto, G. (2016, 14 juli). *Child-led and interest-inspired learning, home education, learning differences and the impact of regulation*. Geraadpleegd van <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2016.1194734>
- Moore, R.S., et al. (1993). *Better late than early: a new approach to your child's education*. Reader's Digest Press.
- Ray, B. (2020, 23 maart). *Research Facts on Homeschooling, Homeschool Fast Facts*. Geraadpleegd van https://www.nheri.org/research-facts-on-homeschooling/?fbclid=IwAR2xYXsIsio66lCqica8YkQrKDgePd_uoZigZKBnbc0IU73pzPOvP-EGl5I
- RTL Nieuws. (2020, 30 april). *Baat bij thuisonderwijs: 'Mijn kinderen zijn rustiger en snappen het beter'*. Geraadpleegd van <https://www.rtlnieuws.nl/editienl/artikel/5107301/thuisonderwijs-kinderen-gelukkiger-niet-naar-school-onderwijs-pedagoog>
- Waele, de, C. (2019, 20 april). Veilig Thuis zit aan wortels rechtsstaat. *De Gelderlander*. Geraadpleegd van <https://drive.google.com/file/d/1RnzsCTQlm9MRb8a47XouDngpR0fBsbgH/view?ts=5cbacd4e>